

УДК 316.6:355.08

С.В. Горбенко¹, В.В. Хома², Г.В. Шпанчук²¹ Харківський обласний військовий комісаріат, Харків² Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського, Київ

ДОСВІД АДАПТАЦІЇ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ДО ЦИВІЛЬНОГО ЖИТТЯ В США

Проаналізовано аналіз досвіду адаптації військовослужбовців, що перебувають на дійсній військовій службі, до цивільного життя в США.

Ключові слова: адаптація військовослужбовців до цивільного життя, індивідуальний план адаптації до цивільного життя, військовослужбовці, соціальний захист військовослужбовців.

Вступ

Україна прагне створити Збройні Сили, які відповідатимуть сучасним вимогам, забезпечуватимуть реалізацію національних інтересів у воєнній сфері, матимуть високий авторитет у суспільстві, служба в яких буде престижною [1]. Досягнути намічених цілей можливо за допомогою реформування.

Одним з основних пріоритетів реформування та підготовки Збройних Сил України до виконання покладених на них завдань є підвищення рівня державних соціальних гарантій і забезпечення соціального захисту осіб, які звільняються з військової служби у зв'язку з реформуванням [4].

Міністерство оборони України зосереджує зусилля на виконанні заходів Плану соціального захисту військовослужбовців та членів їх сімей, осіб, звільнених з військової служби в ході реформування Збройних Сил на період 2012 – 2014 рр. [3].

Через специфіку професійної підготовки, стереотипів мислення і поведінки, які сформувалися у колишніх військовослужбовців за роки служби в Збройних Силах, їх адаптація до цивільного життя пов'язана зі значними труднощами, які пов'язані з обмеженням ринку праці, зростом вимог до якості професійної підготовки та суворішим віковим обмеженням. Саме тому необхідно враховувати позитивний досвід інших країн світу, що пройшли шляхом реформування власних збройних сил.

Мета статті. В статті проводиться аналіз досвіду адаптації військовослужбовців, що перебувають на дійсній військовій службі, до цивільного життя в Сполучених Штатах Америки (США).

Основна частина

Аналіз досвіду створення умов адаптації військовослужбовців, що перебувають на дійсній військовій службі, до цивільного життя в США показує, що американським військовослужбовцям пропонується заздалегідь скласти свій індивідуальний план адаптації до цивільного життя (Individual Transition Plan (ITP)) [5]. Індивідуальний план адаптації до цивільного життя представляє собою план дій для вдалого повернення до цивільного життя, оснований на уні-

кальних вміннях, знаннях, досвіді та можливостях конкретного військовослужбовця. Його форма довільна і створюється самим військовослужбовцем для самого себе. В складанні плану військовослужбовцям допомагають спеціальні консультанти, які діють відповідно державної програми підтримки адаптації військовослужбовців до цивільного життя (Transition Assistance Program). Консультанти пропонують заповнити визначену форму (the Preseparation Counseling Checklist, DD Form 2648 for the active component). Ця форма допомагає військовослужбовцям визначити свої пільги та переваги і скласти свій індивідуальний план адаптації до цивільного життя.

Всі військовослужбовці США, які звільняються із лав збройних сил мають право на адаптацію до цивільного життя на протязі 180 днів до звільнення в запас або у відставку. Це право не залежить від вислуги років на військовій службі. Причому консультації з приводу звільнення можуть проводитися на протязі року до звільнення для тих, хто звільняється без права на пенсію, та на протязі двох років для тих, хто звільняється на пенсію.

Встановлена форма та індивідуальний план адаптації до цивільного життя подається за 180 днів до дати звільнення до консультантів так званої служби адаптації військовослужбовців (the Transition Office). Консультанти починають допомагати в роботі оцінки індивідуальних потреб (individual needs assessment), визначають корисні ресурси, пропонують негайну та тривалу кар'єрну підтримку, направляють до представників інших служб або установ при необхідності додаткової підтримки [5].

Консультанти вимагають максимальної участі військовослужбовців та членів їх сімей у процесі створення індивідуального плану адаптації до цивільного життя. Умовно планування зазначеної адаптації військовослужбовців має наступні фази.

Оцінювання. Метою цієї фази є надання відповідей на такі питання як: хто я є, якими талантами і досвідом я володію, чому хтось повинен мене прийняти на роботу.

Дослідження. В загальному понятті надається відповідь на питання: які області застосування підходять військовослужбовцю, яка робота підходить

його індивідуальним якостям і схильностям і як знайти таку роботу;

Розвиток навичок. Головною метою цієї фази є розібратись як підготувати себе, щоб стати необхідним кандидатом в обраній області застосування, чи є потреба в отриманні додаткової освіти і підготовки.

Програми стажування. Американським військовослужбовцям надається можливість обрати місце стажування в компаніях та на підприємствах. Визначальним є те, що такі програми стажування надають досить велика кількість компаній та підприємств.

Пошук роботи. На цій фазі проводиться пошук роботи, визначаються вимоги компаній та підприємств до майбутніх співробітників, досліджується ринок праці. Військовослужбовцям надаються необхідні знання в оформленні резюме, проходженні співбесід, складанні заяви при оформленні на роботу. Також військовослужбовці приймають участь у семінарах з залученням представників компаній та підприємств.

Вибір. Проводиться безпосередній вибір роботи.

Підтримка. Для створення необхідних умов адаптації військовослужбовців до цивільного життя на протязі 180 днів після дати звільнення з військової служби проводиться підтримка звільнених.

Весь час, з моменту подачі індивідуального плану адаптації до дня звільнення, для створення кращих умов адаптації військовослужбовців розподілений на періоди за часом і за конкретними заходами які виконуються. Рубежами є 180 днів, 150 днів, 120 днів, 90 днів, 60 днів та 30 днів [5].

Питаннями соціального захисту діючих і колишніх військовослужбовців в США опікується міністерство оборони. Для цього в його складі функціонує управління кадрів, статистики і пенсійного забезпечення. Значну кількість завдань покладено на міністерство у справах ветеранів. Окремі питання також вирішує міністерство охорони здоров'я і соціального забезпечення [2].

Американським законодавством для колишніх військовослужбовців та ветеранів збройних сил США передбачені такі основні пільги:

виплата допомоги при звільненні та у зв'язку з безробіттям;

психотерапевтична допомога ветеранам війни; допомога в отриманні освіти;

медична допомога упродовж «перехідного періоду» (120 днів), а в подальшому надається можливість придбати страховку на наступні 18 місяців;

надання «тимчасового» статусу (забезпечення житлом на тих підставах, на яких воно надається військовослужбовцям: протягом 20 днів на території США і 30 днів — за кордоном);

здійснення на пільгових умовах медичного обслуговування, страхування життя, надання позик на будівництво житла, організація поховання, тощо.

Допомога по безробіттю надається особам, які повністю закінчили термін дійсної військової служби, а також звільненим з інших причин (за скоро-

ченням, станом здоров'я, тощо). При цьому вони повинні зареєструватися на біржі праці. Розмір допомоги та термін її надання обчислюються на підставі основної ставки грошового забезпечення та надбавок на момент звільнення і визначаються законодавством штату, де мешкає колишній військовик. У більшості штатів допомога по безробіттю виплачується впродовж 26 тижнів, а в окремих випадках цей термін може бути подовжений.

Ефективно діє розроблена Програма надання допомоги для здобуття освіти військовослужбовцями у відставці. Її виконавцем є міністерство у справах ветеранів, яке оплачує основні витрати. Пільги надаються на 36 місяців навчання, а право участі в цій програмі залишається за військовиком протягом 10 років після звільнення з військової служби [2].

Також значну роль у реалізації права на соціальне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, відіграють виплати при звільненні. До них належать:

повна та 50-ти відсоткова виплати військовослужбовцям, які звільняються через відмову продовження контракту чи дійсної служби з певних причин; спеціальна виплата військовослужбовцям, які добровільно звільняються з лав збройних сил і ще залишаються в резерві упродовж трьох років;

виплати у зв'язку з добровільним звільненням з лав збройних сил військовослужбовцям, які добровільно звільняються з армії і залишаються у резерві упродовж усього часу їхньої придатності;

виплата за не використану відпустку; одноразова грошова виплата у зв'язку зі звільненням за інвалідністю.

Також піклується про соціальний захист військовослужбовців, які звільняються у зв'язку зі скороченням збройних сил, Конгрес США. Це передбачає:

виплату спеціальної грошової допомоги після звільнення у запас, розмір якої залежить від звання та вилуги років;

оплату переїзду звільненого військовослужбовця та членів його сім'ї до будь-якого міста США;

безкоштовне медичне обслуговування звільнених військовослужбовців та членів їхніх сімей протягом 120 днів;

безкоштовне лікування захворювань, одержаних під час служби, протягом року;

виплату допомоги по безробіттю впродовж 26 тижнів;

дозвіл безкоштовного проживання у державних житлових будинках звільненим військовослужбовцям та їхнім сім'ям протягом шести місяців;

збереження за ними права купувати товари у військових магазинах [2].

Відповідно до спеціального рішення Конгресу США, кожний, хто звільняється достроково, має повідомити письмово, якою мірою він та члени його сім'ї задоволені передбаченими заходами урядової допомоги. Претензії з боку військовослужбовців та членів їхніх сімей спеціально розглядаються представниками

Конгресу в апараті міністерства оборони. Вони несуть персональну відповідальність щодо реалізації у повному обсязі програм урядової допомоги військовикам, які звільняються з лав збройних сил за скороченням [2].

Аналізуючи викладений матеріал, можливо для себе відзначити позитивний досвід збройних сил США стосовно адаптації своїх військовослужбовців до цивільного життя, але стає зрозумілим, що перейняти його в тій формі, в якій він діє за кордоном не зовсім можливо з приводу того, що Збройні Сили України йдуть іншим шляхом.

Висновки

Аналіз досвіду провідних країн, на прикладі США, свідчить про те, що створення умов соціальної і професійної адаптації військовослужбовців має починатись задовго до того, як вони звільняться у запас або у відставку. Прийняття цих мір надає можливість заздалегідь підготувати військовослужбовців та пришвидшити процес пристосування їх до вирію цивільного життя, зменшити можливість виникнення дезадаптації на фоні невідповідності сучасним вимогам ринку праці.

Таким чином, процес адаптації військовослужбовців до цивільного життя – важлива державна справа і вимагає індивідуального підходу до кожного військовослужбовця, який планується до звільнення.

Список літератури

1. Алещенко В.І. Соціальна адаптація звільнених військовослужбовців: стан, проблеми та напрями її удосконалення / В.І. Алещенко // Наука і оборона. – 2006. – № 3. – С. 36 – 42.
2. Алещенко В.І. Євроатлантичні стандарти / В.І. Алещенко // Військо України. – 2006. – № 9. – С. 7 – 9.
3. Біла книга – 2012: Збройні Сили України. – К.: МО України, 2013. – 76 с.
4. Військово-політичні вказівки щодо формування та реалізації воєнної політики у Збройних Силах України у 2013 році (Затверджено наказом Міністра оборони України від 17.09.2012 року № 607).
5. 2009 After The Military Handbook [Electronic Resource]. – Mode of access: <http://www.militaryhandbooks.com>.

Надійшла до редколегії 19.02.2014

Рецензент: д-р військ. наук, проф. І.О. Кириченко, Харківський університет Повітряних Сил ім. І. Кожедуба, Харків.

ОПЫТ АДАПТАЦИИ ВОЕННОСЛУЖАЩИХ К ГРАЖДАНСКОЙ ЖИЗНИ В США

С.В. Горбенко, В.В. Хома, Г.В. Шпанчук

Проанализировано анализ опыта адаптации военнослужащих к гражданской жизни в США.

Ключевые слова: адаптация военнослужащих к гражданской жизни, индивидуальный план адаптации к гражданской жизни, военнослужащие, социальная защита военнослужащих.

EXPERIENCE OF MILITARY PERSONNEL ADAPTATION TO CIVILIAN LIFE IN THE USA

S.V. Gorbenko, V.V. Homa, G.V. Shpanchuk

In the article the experience of the USA military personnel adaptation to the civilian life was analyzed.

Keywords: adaptation of military personnel to civilian life, individual plan of adaptation to civilian life, military personnel, social security of military personnel.